

Es gesta l'embrió d'una xarxa ciutadana per un nou model energètic

Lourdes Berdié

Al voltant d'una vintena de col·lectius i més d'una seixantena de ciutadans i ciutadanes d'arreu del territori català es trobaren dissabte passat en una «Jornada per un canvi de model cap a la sobirania energètica» amb la intenció de crear un espai de confluència i establir sinèrgies que condueixin cap a la formació d'un front polític de transformació en el camp de l'energia.

Les bases de la convocatòria

El model energètic actual es troba estretament vinculat al creixement del PIB i és depenent dels combustibles fòssils. L'energia està mercantilitzada i deixa de banda aspectes d'equitat o de justícia social. El control del mercat està en mans dels poders fàctics. Des del grup de col·lectius i ciutadans reunits dissabte al Centre Cívic Pati Llimona de Barcelona, es veu com a necessària i urgent la transició cap a un model més democràtic, més sostenible, viable en el futur, més descentralitzat i basat en una cultura del decreixement energètic i adaptat al context i al territori on es desenvolupa.

En un clima de treball, de bona convivència i d'il·lusió davant el repte, una seixantena de persones van engegar dissabte passat el procés de construcció col·lectiva del que vol ser un agent polític de canvi social en el marc energètic. Durant la jornada, es va revisar l'estat de la qüestió i es van assentar les bases per encetar el camí.

L'estat de la qüestió. La fi dels combustibles fòssils

L'època dels combustibles fòssils barats i de fàcil accés ha arribat a la seva fi. El pic del petroli, assolit l'any 2006, «és un fet públic, però no publicitat» denuncia Jordi Solé del Oil Crash Observatory. L'escassetat de petroli que se'n deriva condueix irreversiblement cap el col·lapse si no es comencen a implementar des d'ara mateix mesures decidides de canvi de paradigma socioeconòmic. El transport, el subministrament elèctric i la indústria petroquímica es veuen directament afectats, però, indirectament, tota activitat és depenent de la disponibilitat d'energia per dur-la a terme i, per tant, el dèficit energètic repercuteix sobre el sector agrícola i industrial, el turisme, la pesca, la potabilització de l'aigua, la medicina, etc. assenyala Jordi Solé. I en un tercer nivell, l'escassetat d'energia serà responsable de contribuir com a agent de primer ordre en la desestabilització social i dels estats. Continuar en un model Business as Usual (BAU, de les sigles en anglès: fer negocis com sempre s'han fet)- a on prevalgui només el benefici econòmic- ens precipitarà cap el col·lapse del sistema. Davant la perspectiva d'un decreixement ineludible, cal fer un pas ferm perquè sigui el més planificat i el menys traumàtic possible.

Acaparament energètic i ecofeixisme

La relació entre els lobbies energètics i els actors polítics de qualsevol color a l'estat espanyol a través del sistema de portes giratòries és un fet conegut i ens indica el grau de democràcia en que vivim. Cinc grans empreses controlen tot el sistema energètic. Vet aquí la punta de l'iceberg. Però, què s'amaga sota aquesta part visible?

Segons David Llistar, membre de l'Observatori del Deute en la Globalització i de la Plataforma Aturem el Fracking, l'Estat espanyol forma part de les economies dependents, intensives en energia i addictes als fòssils. La major part de l'energia fòssil que consumim prové de països com Algèria, Colòmbia, Nigèria, Rússia, etc. Una llarga llista de països que, destaca Llistar, estarien afectats per «la maledicció dels països rics en recursos naturals» i que els aboca a patir règims autoritaris i ser víctimes d'un ecofeixisme internacional, en què alguns actors s'atorguen el dret a acaparar els recursos naturals de societats que no els fan servir.

Aquest dret es basa en el concepte de Seguretat Energètica, o necessitat d'assegurar el subministrament, de garantir els preus baixos i la seguretat jurídica de les companyies energètiques en llur expansió transnacional. Un dret que es pot exercir en diverses formes: des de formes silencioses, com ara les condicionalitats d'organismes de crèdit internacionals (Banc Mundial, Fons Monetari Internacional) a formes més dures, com fou el cas de la guerra d'Irak.

«Si mantenim el consum actual i la petromentalitat» -conclou Llistar- «serà inevitable que es produeixi una guerra metabòlica i la implantació de l'ecofeixisme». Tot i que aquest panorama pot semblar desolador, la segona conclusió que hem d'extreure de tot plegat és que és necessària i urgent la creació d'un subjecte polític que forci arreu aquest camí cap a la transició energètica.

En aquest sentit, des del «Observatorio por la Autonomía y los derechos de los pueblos indígenas de Colombia», José Aristizábal ens recorda l'experiència d'Equador, país que ha decidit no extreure els més de 856 milions de barrils de petroli que es troben sota la Reserva de la Biodiversitat Yasuní, una àrea de l'Amazonia amenaçada amb la desaparició de la seva megabiodiversitat i que s'ha declarat Patrimoni de la Humanitat.

La transició a energies renovables

La transició cap a les renovables és una de les assignatures pendents del model energètic actual. Per realitzar aquest canvi cal un període de transició recolzat sobre energies fòssils, com ara el gas natural. Per a Xavier Cugat, enginyer i consultor de renovables, urgeix donar el pas en aquesta direcció, abans no es produeixi el corresponent pic del gas natural i sigui massa tard. En les circumstàncies puntuals més desfavorables dels dos darrers anys, afirma Cugat, amb dues centrals nuclears aturades i en situació de poc vent i de mínima disponibilitat de renovables, les centrals de cicles combinats, basades en gas natural, van cobrir el 67% del consum energètic. La mitjana d'utilització està al voltant del 30%. Dades que indiquen que una gran potencia tèrmica pot ser desconnectada, essent possible avui eliminar les centrals de carbó i les nuclears sense cap problema -remarca Cugat.

Les renovables permeten a més potenciar l'autoconsum i aplicar estratègies de balanç net que augmentarien l'eficiència al consumir-se la major part de l'energia en el punt de producció. Aquestes estratègies estan sent oblidades o, fins i tot, sancionades per l'administració.

Per José Vicente Barcia de la Plataforma por un Nuevo Modelo Energético, el problema no és tant el desenvolupament de les renovables, que serà inevitable, sinó *qui* produirà, distribuirà i comercialitzarà les renovables. «El poder corromp», sentència Barcia, però «la manca de poder també pot corrompre». Des de la plataforma, es reivindica la recuperació del control democràtic sobre la gestió dels recursos energètics i se'ns convida a participar, això sí, «havent vingut plorats de casa», perquè, diu, «és millor la pitjor de les alternatives que la millor de les resignacions».

La creació a Catalunya de la cooperativa Som Energia, que genera i comercialitza energia verda, apostant per petits projectes d'energies renovables, és un altre dels vectors a considerar en el procés de transició. Pep Prat subratlla que es tracta d'una cooperativa de transformació i participació basada en un sistema horitzontal i assembleari, que busca l'emancipació social i energètica.

El paper dels moviments socials

La Plataforma Aturem el Fracking a Catalunya ha aprofitat la lluita contra el fracking per denunciar el model energètic en que es sustenta i suscitar el debat sobre el canvi de model. Des dels moviments socials, "l'accent està en la recuperació de valors com la solidaritat i l'empoderament d'una ciutadania organitzada, que reclama el seu espai de participació a l'hora de decidir per alliberar l'actual democràcia, segrestada pels poders econòmics, i construir una democràcia més real" afirma Llorenç Planagumà (PAF). Ressalta també el geòleg, el poder de la construcció de ponts entre el experts i la ciència i els moviments socials, de cara a l'elaboració de propostes alternatives.

Però i nosaltres, els ciutadans, què en sabem del que consumim a casa? -ens interpel·la Manel Rivero- Sabem quina és la nostra eficiència energètica? Volem renovables per continuar malbaratant l'energia? Quants planetes necessitem per mantenir el consum actual i fins i tot, seguint el model imperant, fer-lo créixer? I tanmateix, quants planetes tenim en realitat?

Col·lectius participants:

Alba Sud, Arquitectes per la sostenibilitat, Associació de Naturalistes de Girona, Ateneu Naturalista de Girona, Aturem les prospeccions de la Costa Catalana, CMes (Col·lectiu per crear un nou model energètic i social sostenible), Oil Crash Observatory, CST (Centre Sostenibilitat Territorial), Ecologistes en Acció, Enginyeria Sense Fronteres, Entrepobles, Greenpeace, Grup Antinuclear de Comarques Gironines, Grup de Defensa del Medi Natural de la Segarra , Grup de Defensa del Ter, IAEDEN (Institució Altempordanesa per a la Defensa i Estudi de la Natura), Iniciativa per Catalunya-Verds, Observatori del Deute en la Globalització, Observatorio por la Autonomia y los Derechos de los Pueblos Indigenas de Colombia, Plataforma Aturem el Fracking, SCEA (Societat Catalana d'Educació Ambiental), Som Energia, Unió de Pagesos